

«ИНСОН ВА ҚОНУН»

КУШ — ЭДИЛЛИКТЕ

Газета 1998—жыл
1—сентябрден
шыға бастады.

20. АПРЕЛЬ

1998 ЖЫЛ

№ 11 (56)

ДУИШЕМБИ,

сатыўда ерини баҳада

ADAM

NIZAM

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХУҚЫҚ ҚОРҒАУ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК—ХУҚЫҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

Коррупция етказган иқтисодий зарар

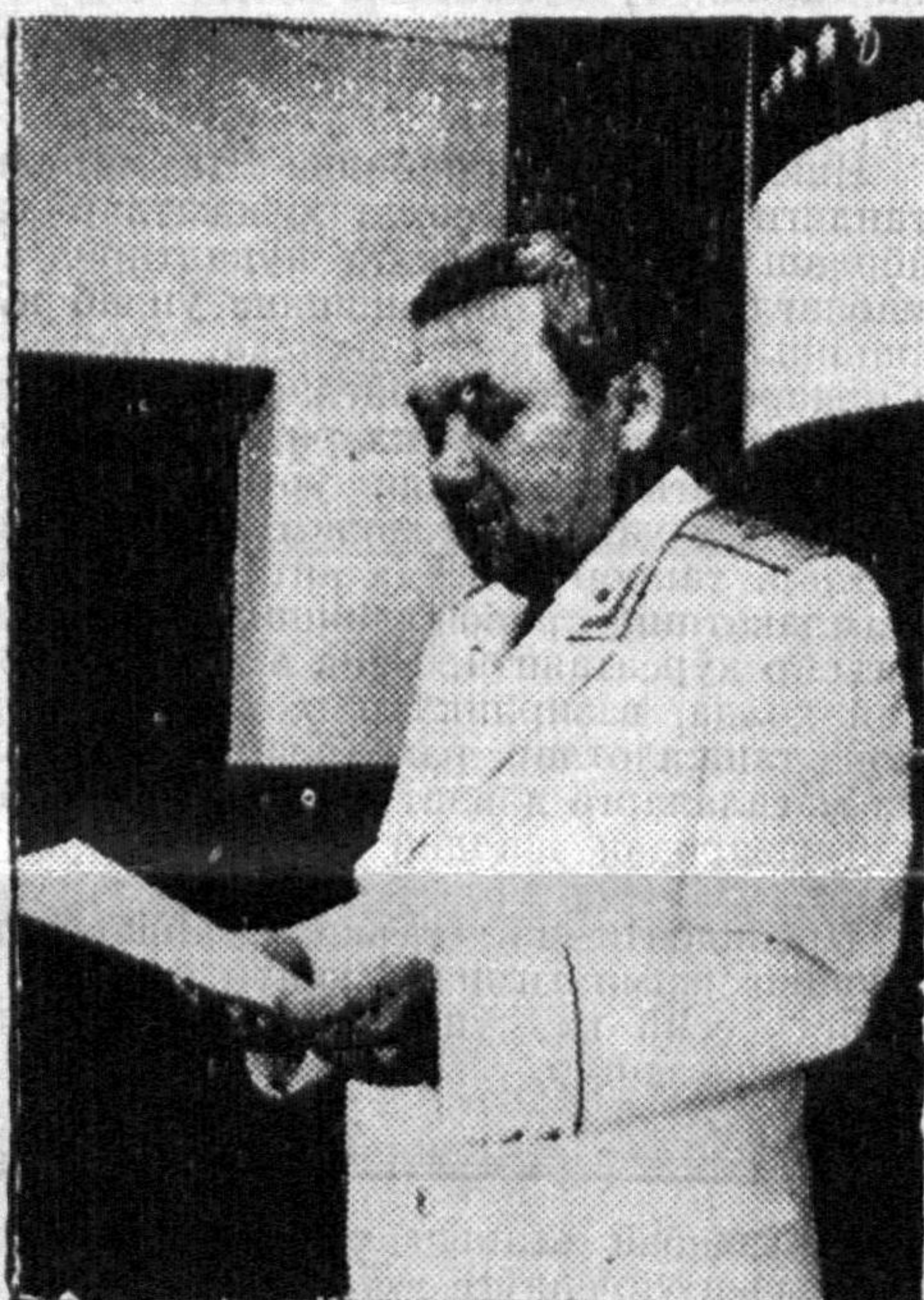
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРОРИНИНГ УРИНБОСАРИ, 3-ДАРАЖАЛИ
ДАВЛАТ АДЛИЯ МАСЛАХАТЧИСИ БУРХОН БЕКМИРЗАЕВНИНГ «ХУҚУҚ»
МУХБИРИ САВОЛЛАРИГА ЖАВОБЛАРИ.

Мухбир: — Бурхон Бекмирзаевич, аввало бир нарсага аниқлик киритиб олсак; кейинги пайтда коррупция ҳақида кўп гапириладиган бўлиб қолди?

Бурхон БЕКМИРЗАЕВ: — Жавобни саволингизнинг ўзидан бошласак, масалага тўғри ёндошган бўламиз. Аввал— собиқ СССР даврида ҳақиқатдан ҳам коррупция ҳақида мутлоқо гапирилмаган. Коррупция социализмга ёт ҳадиса, бу капитализм иллати, деб тушунтириб келинган ва шу ақида билан жиноятнинг ушбу тури ҳар томонлама ҳас-пўшланган. Аслида социализм илдиэларига болта урган иллатлардан бири коррупциядир. У Брежнев салтанатида томир ёйди. Горбачёвнинг ошкоралик даврида кучга тўлиб, ўзининг нимага қодир эканлигини намойён этди. КПСС ҳукмронлиги даврида «партия номенклатураси» очик-ошкора эътироф этилар эди. Номенклатура коррупциянинг айнаи ўзидир. Алал-оқибат бу номенклатуранинг ўзи коммунистик ғояларнинг инқирозига муносиб ҳиссасини қўшди. «Кейинги пайтда бизда коррупция ҳақида кўп гапириляётгани»га келсак, бу жамият қон томирига худди саратон касаллиги каби ёпишиб олган иллатга— коррупцияга қарши очик-ошкор уруш эълон қилинган билан боғлиқ масаладир.

Президентимиз Ислам Каримовнинг «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида; ҳавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари, тараққиёт кафолатлари» китобидаги ушбу сўзлари яна бир бор ёдга олайлик: «Ўзбекистонда, шубҳасиз, жиноятчиликнинг сабабларини аниқлаш чоралари кўрилмоқда, фош этилган коррупциячилар қаттиқ жазоланмоқда. Мамлакат ичидаги жиноятчилик доимо давлат томонидан қаттиқ назорат қилиб борилади. Жиноятчилик кенг авж олиб кетишига ва коррупциячилар домга илинган амалдорларнинг бебошлигига йўл қўймаслик мақсадида бир қатор узоқ муддатли чора-тадбирлар ишга солинган. Улар жиноятчиликка қарши кураш стратегиямизни белгилаб беради».

Бу сатрлар мустақилликнинг илк давридаёқ эълон қилинган тараққиётнинг беш тамойили, улардан бири бўлмиш мамлакатда қонун устуворлигини таъминлаш вазифаси билан ҳамоҳангдир. Олий Мажлис сессияларида мамлакат миқёсида ўтқарилган деярли барча йиғилишларда, ҳатто халқ депутатлари вилоят кенгашларининг йиғилишларида сўзлаган нутқларида ҳам Президентимиз ҳар доим қонунчилик масалаларига алоҳида тўхталиб, ҳуқуқий жамиятга, қонунларга амал қилиб яшашни халқимизнинг турмуш тарзига сингдириб юбориш орқалигина етишиш мумкинлигини таъкидлаб келибди. Ҳозир мамлакатимиз ўтиш даврини бошдан кечирмоқда. Ғарбча таъбир билан айтганда, демократик шароитда яшашга босқичма-босқич қўникаялмиш. Шундай шароитда, Президентимиз Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 15 февралдаги йиғилишида таъкидлаганларидек, қонунни ҳимоя қилувчиларнинг ўзлари панд берса, катта ниятлар билан бошлаган улур ишларнинг тепасида турган раҳбарлар манфаатпарастлик йўлига ўтиб олсалар, бундан энг аввало, амалга ошираётган ислохотларимиз катта зарар кўради. Ҳозирги шароитда— мустақилликнинг янги доволаниши эгаллаш учун шиддатли кураш кетаётган пайтда бунга асло йўл қўйиб бўлмайди. Шунинг учун

ҳам коррупцияга қарши кураш айнаи пайтдаги долзарб масалалардан бири бўлиб қолди.

Иккинчидан, биз социализм амал қилиб келган самарасиз, усқуртмадан воз кечиб, лекин «эски уй»ни бирданга бузиб ташламасдан, басқичма-басқич бозор иқтисодиёти сари одимлаб бормоқдамиз. Тафаккур, онг, тушунчалар, қарашлар, муносабатлаш тамомила бошқача ўзан бўйлаб ҳаракатланмоқда. Ахир илгарилари камбағал батраннинг боласи бўлиш ифтихор белгиси саналар эди. Энди билсак, тўқис яшаш, бой бўлиш учун ҳам билим, савия, жўн қилиб айтганда, калла керак экан. Ҳаммани сунъий равишда тенглаштирадиган, қўлидаги кишидан бошқа ҳеч вақоси бўлмаган люмпен; пролетарликдан воз кечилиши билан жамиятдаги муносабатларда табиий равишда лойқаланиш, маълум маънода беқарорлик рўй берди. Бундай шароит салбий иллатларнинг, айнаи пайтда коррупциянинг жонланишига сабаб бўлди.

Мухбир: — Бурхон Бекмирзаевич, ушбу фикрларини мисоллар билан далиллаб берсангиз. Коррупция мустақиллик учун, аниқланаётган жамиятимиз учун нечоғлиқ ҳавфли?

Бурхон БЕКМИРЗАЕВ: — Келинг, ҳақиқатнинг кўзига тик қарайлик. Президентимизнинг юқорида тилга олинган маърузасида таъкидланганидек, «қўл пок бўлиши зарур бўлган ҳуқуқ-тартибот органларининг ўзида манфаатпарастлик, парахўрлик, коррупция айбдорларга ҳимийлик қилиш» каби иллатларга йўл қўйилмоқда. Жумладан, прокуратура идораларида, қонунни ҳимоя қилиши керак бўлган даргоҳда кейинги пайтда қонун бузилиши билан боғлиқ 13 та жиноят содир этилган. Уларнинг ҳар бири маълум маънода коррупцияга ва парахўрликка дахлдор жиноятлардир. Масъулиятсизлик, малакасизлик ёки хизмат вазифасига совуққонлик билан муносабатда бўлаётган прокуратура ходимлари, офицери, ҳозир ҳам орамизда учраб турибди. Лекин, прокуратура тизимида қарор топган бу каби салбий ҳолатларга қатъият билан баҳо бериш ҳолатларини ҳам эътироф этмоқ даркор.

Иккинчидан, такрор айтаман, бугунги кунда жиноятчиликнинг энг ҳавфли турига айланган коррупция масаласига янада жиддий эътибор қаратиляётганлиги Ўзбекистонда бу иллатнинг таъсир доираси бу оз бўлса-да, кучайганлиги, иқтисодиётни ўз исканжасига киритишга бўлган интилишлари билан боғлиқ. Жиноятчилик ва коррупцияга қарши курашда янада кескин чора-тадбирлар кўришни тақозо этган омиллардан яна бири кейинги йилларда масъул ва мансабдор шахслар ҳамда ҳокимият органи вакиллари томонидан қасддан жиноят содир этиш ҳолларининг кўпайганлиги бўлди.

Мамлакатимиз ислохотларни чуқурлаштириш борасида улкан муваффақиятларни қўлга киритаётганлигини, бу борада Ҳамдўстликка аъзо давлатлар ичида етакчилик қилаётганлигини, албатта, гуруҳ билан гапирамиз. Лекин, қанчалик ўқинчли бўлмасин, ўтиш даврида давлат ва ҳўжалик бошқарувининг турли бўғинларида, хусусан, молия-кредит, хусусийлаштириш, мулкчилик тўғрисидаги ва бошқа қатор қонунлар ижросида узилишлар рўй бераётганлиги, ишлаб чиқаришни ташкил этиш, меҳнат ва ички ҳўжалик муносабатлари усул ва йўллари ноқонуний ўзгартириш, аниқроқ айтганда, давлат манфаатларига зиён етказиш тараққиётга тўсқинлик қилиш ҳолатлари тез-тез содир этиляётганлигини ҳам тан олишга мажбурмиш. Бундай қонунбузилишларнинг аксарияти давлат хизматидаги мансабдор шахслар томонидан амалга ошириляётганлиги эса янада ташвишлидир. Чунки, Президентимиз айтиб ўтганларидек, жиноятнинг бу тури бошқарув аппаратини издан чиқарибгина қолмай, бозор асосларини ҳам барбод қилиши мумкин.

Коррупциянинг моҳияти давлат хизматчисининг жиноятчилардан узлуксиз равишда ҳақ олиш эвазига уларга доимий хизмат кўрсатиши билан белгиланган бўлса, бундай ҳоллар кейинги вақтда бир мунча ортганлиги кузатишмоқда. Фақатгина 1997 йилнинг ўзида масъул ва мансабдор шахслардан порахўрлиги учун 111 нафари, хизмат мавқеини суистеъмол қилгани ва ғаразлик мақсадада фойдалангани учун 137, ноқонуний равишда ғиёвандлик моддалари сотиш билан шуғулланганликлари учун 6 нафари жиноий жавобгарликка тортилганлар. Охириги икки йил давомида эса ҳокимият вакиллари билан боғлиқ 13 та жиноят иши қўзғатилган. Уларнинг аксарияти порахўрлик ёки давлат мулкни талон-тарож қилиш жиноятларидир.

Бу ҳақда илгари ҳам гапирилган эди; Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг тафтиш-назорат бошқармаси катта инспектори М. Бекназаров аниқланган қонунбузарликлари ошкор қилмаслик учун 400 минг сўм пулни пора сифатида олаётганда ушланиб, қамолқа олинди.

Вазирлар Маҳкамасининг ўтган февраль ойидаги йиғилишида таассуф билан таъкидланганидек, давлатимиз хазинасини бойитишга бевосита масъул бўлган солиқ идораси тизимида талай қонунбузарлик, порахўрлик жиноятларининг фош этилиши, божхона ходимларидан 76 кишининг жиноятга қўл уриши ҳақиқатдан ҳам бу соҳаларда тошвишланарли ҳолат юз берганлигини билдиради.

Яна бир мисол; Сирдарё вилоят ички ишлар бошқар-

маси коррупцияга қарши кураш бошқармасининг собиқ ходими Х. Шарипов, Шароф Рашидов туманидаги Волков номли пахта тозалаш заводининг мансабдор ва моддий жавобгар шахси Р. Умаров ҳамда бошқалар (жами 6 киши) ўзаро жиноий тил бириктириб, шу қорхонанинг 500 минг сўмлик пахта толасини Қозғистон Республикасига нақд пулга сотганида фош этилиб, қилмишига яраша жазога тортилдилар.

Мухбир: Қонун олдида барча баробар. Дарҳақиқат, умум манфаатидан ўз манфаатини юқори қўяётган мансабдор шахслар ҳам қилмишларига яраша жавоб беришлари муқаррар? Шундай эмасми?

Бурхон Бекмирзаевич: — Ўз фаолиятида йўл қўйган қонунбузарликлари учун 1996—1997 йиллар мобайнида республика прокуратураси томонидан 116 нафар мансабдор шахс огоҳлантирилди. Улардан уч нафари вазир, 26 киши эса республика аҳамиятига эга бўлган қорхона, концерн ва давлат қўмиталарининг раҳбарлари, 6 нафари эса вилоят, туман ва шаҳар ҳокимларидир.

Бугунги кунда ҳуқуқ-тартибот органлари томонидан курашишга катта куч сафарбар этиляётган жиноят турларидан бири бу иқтисодиёт соҳасидаги қонунбузарликлардир. Албатта, бу жиноят кечагина пайдо бўлиб қолгани йўқ. Унинг илдиз ёйиши тоталитаризм ҳукмронлиги қилган собиқ Иттифоқ даврига тўғри келса, гуллаб-яшнаши, урчиб кетиши қизил империянинг таназзули билан боғлиқ. Собиқ Иттифоқ таркибида бўлган республикалар иқтисодиётини емираётган, тараққиётга тўсқинлик қилаётган асосий нарса ҳам иқтисодиётдаги жиноятлардир.

Нафақат бизда, балки, ўтиш даврини бошидан кечираётган қўшни давлатларда ҳам ислохотлар жараёнини издан чиқариш учун мамлакатда бош-бошдоқлик ва эгасизликка йўл қўйган кимсалар, асосан мансабдор ва раҳбар шахсларнинг ўзлари фурсатдан фойдаланиб мол-дунё тўплашга рўжۇ қўймоқдалар ҳамда шу йўлда исталган қабилликка қўл уришдан тап тортмоқчидир. Афсуски, масъул вазифада турган айрим юртдошларимизнинг бундай жиноятларни бошқа давлат вакиллари билан тил бириктирган ҳолда амалга ошираётганлиги ҳам аччиқ ҳақиқатдир.

Масалан, Сурхондарё вилоятидаги «Ўзсельхозснабремонт» базиси директори А. Раҳматов «Данас» акционерлик жамияти Бош директори М. Жанарбеков билан жиноий тил бириктириб, «Енисей—1200Р» русумли комбайнлардан 100 донга, Т-4 А маркали тракторлардан ҳам шунча миқдорда харид қилиш тўғрисида 6 млн. 450 минг долларлик шартнома тузадилар. Текшириш жараёнида аниқланишича, шартномада кўрсатилган 100 та комбайн ўрнига атиги 10 донга олинган ва бу билан республикаимиз манфаатига 3 млн. 600 минг АҚШ доллари миқдоридан зарар етказилган.

Сирдарё вилоятидаги «Сардоба» дехқон-фермер ҳўжалиги жамияти раиси А. Тостанбеков бўлса, хизмат лавозимидан фойдаланиб, ҳеч бир ҳўжжасиз, қонунга хилоф равишда 6 донга пахта териш машинасини 24000 АҚШ доллари эвазига қозғистонлик ҳўжалик раҳбарларига сотиб юбориб, давлатга 6 млн. сўмга яқин моддий зарар келтирган.

Биргина Сирдарё вилоятининг ўзида ўтган йили 20.5 млн. сўмдан ошмиқ товар моддий бойликлари Тожикистон ва Қозғистон республикаларига олиб чиқиб кетиляётганида ушлаб қолинди.

(Давоми 2-бетда).

(Бошланиши 1-бетда).

КОРРУПЦИЯ ЕТКАЗГАН ИҚТИСОДИЙ ЗАРАР

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРОРИНИНГ
УРИНБОСАРИ, 3-ДАРАЖАЛИ ДАВЛАТ АДЛИЯ
МАСЛАХАТЧИСИ БУРХОН БЕКМИРЗАЕВНИНГ
«ХУҚУҚ» МУХБИРИ САВОЛЛАРИГА ЖАВОБЛАРИ

минг сўмлик 9 дона компьютерни ҳам ўзлаштириб юборган.

Мухбир: — Мамлакатимизда юритилаётган сиёсатни амалга оширишга қаратилган ҳар қандай қонун ва қарорлар қатъий, аниқ бажарилиши ўта муҳимдир. Бозор иқтисодиётига утишнинг ва мулкдорлар синфини вужудга келтиришнинг асосий воситаларидан бири хусусийлаштириш, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва тадбиркорликка қаратилган қонунчилик ижроси ҳам худди шундай муносабат талаб этади.

Бурхон Бекмирзаев: — Лекин, таассуфки, бу борада ҳам қонунни четлаб ўтиш, кўзбўямачилик, порахўрлик иллатлари авж олган. Ўтган йилнинг ўзидагина ҳокимлар ва бошқа мутасадди идоралар раҳбарларининг хусусийлаштириш билан боғлиқ, 202 та ноқонуний ҳуқуқий актлари прокурорларнинг протестлари билан бекор қилинганлиги, уларга қонунбузарликларни бартараф этиш хусусида 441 та амрнома берилгани ва 382 та тақдирнома киритилгани, 367 нафар мансабдор шахс оғохлантирилганлиги ҳамда 500 нафарга яқини интизомий, маъмурий, моддий жавобгарликка тортилгани, 44 та жиноий иш қўзғатилиб, 34 нафар шахснинг қамалиб кетганлиги мазкур тизимда аҳвол қанақалигини рўй-рост кўрсатиб турибди.

Хусусийлаштирилаётган мулкнинг нархини белгилашда ҳақиқий баҳони камайтириш, таниш-билишчилик ҳоллари кетма-кет содир этилмоқда. Навоий вилоятидаги «Нон хўжалиги» ҳиссасдорлик жамияти раҳбари хусусийлаштирилаётган объектнинг нархини 110 минг сўмга камайтирган. Чирчиқ шаҳридаги баланс нархи 324 минг сўм бўлган «Октябрь» кинотеатри бўлса, директор томонидан хусусий фирмага бор-йўғи 10 минг сўмга сотилган. Нукус шаҳридаги «Промпалати» ҳиссасдорлик жамияти раҳбари мансабининг суистеъмол қилган ҳолда ГАЗ-24 автомашинасини 3000 сўмга хусусийлаштириб олган. Термиз туманидаги «Дўстлик» кинотеатри эса

3 кишилик таркибда акционерлик жамиятига айлантирилганлигини нима билан изоҳлашни ҳам билмайсан, киши.

Маълумки, мамлакатдаги ижтимоий барқарорликнинг энг муҳим омилларидан бири бу ишсизлик муаммосини ҳал этишдир. Янги иш жойларини ташкил этиш учун давлат томонидан катта миқдорда маблағ ажратилаётган мазкур йўналишга ҳам уюшган жиноятчиларнинг қўли етиб борган. Бандлик хизматлари ҳисобидан 500 млн. сўмдан ортиқ маблағнинг талон-тарож қилиб юборилганлиги фикримизнинг тасдиғидир. Фақат Республика прокуратурасининг қатъий назорати остида бу маблағларнинг 200 млн. сўми жойига қайтариб қўйилди. Навоий вилоятида 40 млн., Бухорода 12 млн., Самарқандда 36 млн. ҳамда Қашқадарё вилоятида 19 млн. сўмлик ишсизлик муаммоларини бартараф этишга йўналтирилган кредитларни қайтармаган қорхона-ташкилотлар тугаб кетганлиги аниқланди. Ҳозир Республика прокуратураси қолган маблағларни ҳам жойига қайтариш, бу пуллардан қўзда тутилган мақсадларда фойдаланиш ва жиноятчиларни тегишли жазога тортиш чоралари кўрилмоқда.

Ишсизларнинг иш билан таъминланганлиги хусусида сохта ҳужжатлар тайёрлаш ва шу мақсадга йўналтирилган маблағларни ўзлаштиришнинг ўнлаб қўринишлари Тошкент шаҳрида, Тошкент, Сирдарё, Навоий вилоятларида авж олганлиги вилоят ҳокимлари, Меҳнат вазиридаги мутасадди ўртоқларни ҳушёрликка чақириши лозим. Бундай ҳолатлар, тақдор бўлсада айтиш жоизки, мамлакатнинг ривожланишига салбий таъсир кўрсатапти. Бунинг эътиборга олинган ҳолда, вазирликлар, ҳокимлар, қорхона-ташкилотлар раҳбарлари юқоридаги масалаларга давлат манфаатлари нуқтаи-назаридан жиддий ёндошмоқлари шарт.

Президентимиз таъкидлаганларидек, бизнинг жамиятимизда қонун бошқарувнинг асосий ва қўп-қиррали воситасига айланиши зарур.

Мухбир: — Ушбу суҳбатга тайёрланиш жараёнида айрим маълумотномалар билан танишиб, очиги, ҳайрон қолдим. «Қўқон ёғ-мой» ҳиссасдорлик жамиятининг собиқ директори И. Азизов ва ундан «эстафетани қабул қилиб олган» М. Гуломовлар (жами 14 шахс) уч йил давомида яқин 28 миллион сўмлик кунжарани талон-тарож йўли билан сотиб юборганлар. Ёки Фарғона «Нефтьмаҳсулотлари» базасининг директори Ҳ. Қаҳҳоров ўз ҳам-товоқлари билан атиги ўн ой ичида 1 млн. 600 минг сўмликдан ошiqқ ёқилғи-мойлаш материалларини ўғирлашган. Бу мисоллар ва юқорида сиз келтирган фактлардан коррупциянинг таъсир дон-раси ўн миллион сўмлар билан ўлча-нганлиги ва бу ёш давлатимиз учун чиндан ҳам ташвишланарли эканлиги кўзга ташланади.

Бурхон БЕКМИРЗАЕВ: — Шунинг учун Президентимиз бу ҳақда қуйин-чаклик билан гапириб, ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари олдида коррупцияга қарши қатъий қонун билан кураш олиб бо-риш вазифасини қўймоқда. Ҳукумати-миз томонидан бу каби салбий иллат-ларни томири билан қўприб ташлаш учун муҳим дастурлар ишлаб чиқи-иб, амалга оширилмоқда. Мен ўтган 1997 йилда қабул қилинган «Аҳолининг ҳуқу-қий маданиятини ошириш», «Кадрлар тайёрлаш» ва «Миллий хавфсизлик тўғ-рисида»ги давлат дастурини назарда ту-тмоқдан, Аҳолиси ҳуқуқий жиҳатдан саводхон бўлган мамлакатда коррупция-нинг яшashi нийҳояда қийин бўлиб қо-лиши ўз-ўзидан тушунарлидир.

Давлатимиз ва жамиятимиз хавфсиз-лигига дахлдор масалалар ва жиноятчи-ликнинг ҳар қандай қўринишларига қарши кураш вазифалари акс этган Миллий хавфсизлик тўғрисидаги Дастур-нинг аҳамиятини, менимча, алоҳида изоҳ-лаш шарт эмас.

Не бахтки, қарама-қарши ўлароқ, жа-мийятимизда соғлом эътиқодли, муста-қиллик манфаатларига садоқат билан хизмат қилувчи дуркун бир авлод ўл-гаймоқда. Бу авлод давлат бошқаруви ва иқтисодиётимиз тузилмаларига шид-дот билан кириб бормоқда.

Ҳуқуқ-тартибот идоралари, жумла-дан, прокуратура ҳам ўз сафларини ҳар жиҳотдан етук шундай кадрлар билан изчил равишда мустаҳкамлаб бормоқда. Сиз билан биз ана шу тарихий жараён-ларнинг бевосита иштирокчилари сафида яшаётганлигимиз ва хизмат қилаётгани-миздан ҳар қанча фахрлансак арзийди.

Суҳбатдош: Дилшод ИСЛОМОВ.

Өрт өшириўшилер сәрдари

Ҳар бир инсан дуньяга келгеннен кейин, өмирден өз орнын таўыш, өзинен жақсы ат, жақсы зүрат қалдыруўға ҳә-рекет етеди. 1958 жылы Турсынбай аға Әлима апа менен шаңарақ қурады. Өмир оларды опалы яр, әдиўли ата-ана, мийнеткеш инсанлар етип өсирди.

Турсынбай аға Ешбаев 1940-жылы Нөкис қаласында туўылғи көмалға кел-ген. Өз мийнет жолын «Нөкис» совхо-зында әпиўайы жумысшыдан баслап, бүгинги күни запастағы ишки хызмет полковниги дәрежесине көтерилген. Бул инсанның өмир жолы нымди болса да қызықтырса керек. Ол ҳаққында оқыў шыларға кеңирек таныстыруўды мақул таптым.

Турсынбай ағада өрт өшириўши кө-сибин қалай таңлағаны ҳаққында сора-ғанымызда, ол былай деди:

— Мен 1959-жылы «Нөкис» совхозы-нда жумысшы болып ислеп жүрип, ҳә-зирги «Қырк—қыз» ресторанының ор-нындағы базардан дүкандарға овоцъ тапсыруў ушын келгенде, трактордың балоны жарылып қалды. Сол жерге жақын Нөкис қаласы өрт өшириў коман-дасына жел беріў насосын сорап барға-нымда, қоңыраў қағылды, еки дәруаза бирден ашылып, адамлар машиналарға минип, өрт болған жаққа көзди ашып жумғанша жөнеп кетти. Сол геалери өрт өшириўшилердиң шаққанлығына ықла-сым кеттиме, билмедим...

Ол 1960 жыл 1-марттан баслап сол командаға өрт өшириўши жаўынгерин болып жумысқа киреди.

1960 жылы Алма-ата қаласына ХІ айлық оқыўға кетеди. Келгеннен соң Нөкис қалалық өрт өшириў командасы баслығының орынбасары. 1966—1979 жылларға шекем ҚР ИИМ ОСБ бөли-минде ҳәр қыйлы лауазымларында и-слейди.

1979—1996 жыллары усы бөлимге басшылық еткен.

1960 жылдан 1996 жылға дейин ол жу-мыстан қол үзбей Қарақалпақ Мәмлекет-

лик Университетин, Ташкенттеги Жоқар-ғы өрт техникалық мектебин питкереди.

Ол Ишки Ислер Министрлигиниң «өрт-тен сақлаў мәкемелериниң ағла хызмет-кери», «айрықша хызметлери ушын» өңирге тағатуғын белгилери, «Мийнет ветераны», ишки ислер министрлигинде минсиз хызметлери ушын медалларның І—ІІ—ІІІ дәрежелери менен хәм Қара-қалпақстан Республикасы Жоқарғы Ке-ңесиниң Хүрмет жарлығы менен сый-лықланған.

Суўретте: ТУРСЫНБАЙ АҒА ӨЗ ПЕРЗЕНТЛЕРИ МЕНЕН.

1988—1989 жыллары Халық депу-татлары, Нөкис қалалық Кеңесиниң де-путаты болған.

1996 жылдан сентябрь айынан баслап Қарақалпақстан Республикасы өртке қарсы гүресіў жәмийети Кеңесиниң бас-лығы.

Турсынбай ағаның тәрбиялаған, өз жумысын үйрениўге туўры бағдар беріл-ген шәкиртлери Республикамыздың дер-лик барлық өрттен сақлаў уйымларында ислеп атыр. Олар Турсынбай ағаны у-стаз деп мақтаныш етеди. Ол өзиниң хадаллығы адамгершилиги, кишипейил-лиги, искерлиги, талапшаңлығы, маман-лығы менен киши, орта хәм жоқары басшы қурамлар арасында үлкен хұр-метке, сыйласыққа сазаўар. Өзиниң бай ис тәжірийбесин жас қөнийгелерге, бас-шы хызметкерлерге жәрдем, керек же-ринде кеңес беріўден жалықпайды.

— Бөлимге баслық болып келгеним-де, дейди Турсынбай аға, өрттен сақлаў жоқары мектебин хәм училищелерин

же жаман болмады. Бүгинги күнде кө-сиплик билимге ийе кадрлардың, соның улыўма жеке қурамын 60 пайызынан асты.

Турсынбай ағаның гөплерине нөзер салсақ халық хызметинде еле де қан-дай жумыс болса да таяр турғанлығы сезиледи. Ал, оның биийк жоқарғы шаңарағы ҳаққында сөз ететуғын бол-сақ, Әлима апа—қаҳарман ана. Олардың он бир перзенти көмалға келип, тоғызы үйли жайлы болып кетти. Әлбетте, бул ба-хытлы күнлерге жетіў, ушын қаншада-қанша жыллардың машақатлы демлери бастан өткенин ҳәр бир парасатлы инс-анлап алыўы қыйын емес. Инсан өз бахытын—өз мийнетинен жаратады, де-ген ҳикметли гөп тегин айтылмаған. Пер-зентлериниң төртеуи ата жолын ардақ-лаўды өз алдына мақсет етип қойған.

Венера Ешбаева—паспорт столда хызметкер болып ислесе, идиралды улы Бахтияр Ешбаев №1 өз алдына өскерий-лестирілген өрт өшириў бөлимшеси бас-лығының орынбасары. Мәдияр Ешбаев болса, аға өрт өшириўши, ал Ихтияр Еш-баев болса, былтыр Ташкенттеги Жоқар-ғы Өрт Техникалық Мектебин питкерип келди. Ҳәзирги уақытта «Катекс» акцио-нерлик жәмийетиниң №5 өскерийлесті-рилген өрт өшириў бөлимшесинде ислеп атыр. Ед генже улы Доўлетяр болса, быйыл мектепти питкереди.

Турсынбай аға уларарыа нөсият ре-тинде «Устине форманды кийгеннен ке-йин, хәмменің көзи сенде болады. Ҳәр бир сөзинди, ис—хәрекетинди гүзетип турады. Сизлер тек адамларға өрнек болып ғана қалмастан, қолыңыздан кел-генше жақсылық қылыңдар. Халқымыз-ға қалыс хызметлерди аямаңдар. Ҳәр күни таң аздаңда жумысқа шықпастан ал-дың «қудайым, хеш бир инсанның үйи, аманаты өртенбесин, халқымыз аман бол-сын»—деп тилеп шығыўды хеш қашанда умытпаңдар, дейди.

Ал, улары болса, әке сөзин булжыт-пай орындайтуғын перзентлер болып өсип-өбекте.

Миясар ҚАВУЛОВА

журналист.

Конституция—тийкаргы нызамымыз

1993 жылы 9 апрель күни он екінші шақырық Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесининң он екінші сессиясында Қарақалпақстан Республикасы Конституциясы қабыл етилди.

Бул республика тарийхында уллы ўақыя болып, халықтың өзін-өзі басқару, еркинлик, жәмийетлик, әдиллик, демократиялық мәмлекет құруда Тийкаргы Нызам болып, демократия хэм инсан ушын хызмет қылатуғын хужжет болып табылады.

Республикамызда мәмлекетлик ҳәкимияттың бирден бир дереги халық болып, мәмлекет халықтың мәпи ушын хызмет етеди, бул әлбетте Конституция хэм сол тийкарында қабыл етилген нызамлар арқалы әукиллик берилген уйымлар тәрепинен әмелге асырылады.

Мәмлекетлик ҳәкимият системасы болса нызам шығарушы, атқарушы хэм суд ҳәкимиятларына бөлину принципіне тийкарланады.

Республикамызда демократия улыўа адамгершилик принципери не тийкарланады, буларға муўапық инсан, оның турмысы, ар-намысын, еркинлиги хэм басқа да ажыралмас хуқықлары ең жоқары байлық болып табылады.

Конституция хэм нызамлар демократиялық хуқықлар хэм еркинликлерди қорғайды.

Хуқықый мәмлекеттиң тийкаргы белгиси—бул пуқаралардың нызам алдында теңлиги, Конституция хэм нызамлардың үстинлиги принципі яғный ҳәрәкеттеги нызамлар хэм нормативлик хуқықый хужжетлер Конституция тийкарында хэм оған муўапық болуы талап етиледі. Бул ҳаққында Конституциямыздың 3—бабында айтылады:

Қарақалпақстан Республикасында Өзбекстан Республикасы менен Қарақалпақстан Республикасы Конституцияларының хэм нызамларының сөзсиз үстинлиги мойынланады.

Мәмлекет, оның уйымлары лаўазымлы адамлар, жәмийетлик бирлеспелер, пуқаралар Конституция хэм нызамларға муўапық ҳәрәкет етеди. (15-статья).

Усы Конституциядағы режелердин бирде бирейи Қарақалпақстан Республикасының хуқықларына хэм мәплерине зәлел келетуғындай етип түсиндирилмейди.

Бирде нызам ямаса басқа да нормативлик хуқық акти Конституцияның нормаларына хэм принципери-

не қайшы келиуи мүмкин емес. (16-статья).

Әлбетте Конституция бизиң келешегимиздиң кепиллиги. Бул кепилликти хұрмет пенен асырап-сақлау, оны узақ әсирлерге жеткизюши, сақлаушы, бизиң келешегимиз—жаслар болып табылады. Конституциямыз болса өз нәўбетинде жасларымыздың билим алыуына, олардың келешегі ушын хэмме шараятларды белгилейди. Бул Конституциямыздың 43-статьясында белгиленген: Ержетпегенлердин, мийнетке жарамсыз хэм жеке баслы қартайған адамлардың хуқықлары мәмлекет тәрепинен қорғалады.

Қарақалпақстан Республикасы Конституциясы улыўа хуқық дизиинде ең тийкаргы орынды ийелейди хэм мәмлекетимиздин хэмме нызамлары хэм басқа юридик-норматив хужжетлери ушын тийкар болып хызмет қылады.

Келешегимиздин уллы болуына кепиллик беретугын Конституциямыз халқымыздың ең жақсы пазыйлетлери болып есапланған адамгершилик, өзине хэм басқаларға болған хұрмет, билимге хэм илимге болған умтылуы, ар-намыс, инсапылық, сабырлылықты өз ишине алады.

М. АРЗЫМБЕТОВ.

Қарақалпақстан Республикасы прокурорының орынбасары, әдиллик аға кеңесшиси.

Мамлакат Президентимизиниң шу йил 4 мартдағы «Хўжалик юритувчи субъектлариниң иқтисодий ичорлиги ва шартнома мажбуриятлариниң бажарилиши учун мансабдор шахслариниң жавобгарлигини кучайтириш тўғрисида» ги Фармони Қарақалпоғистонда қандай амалға оширилмоқда?

Бу муҳим хужжатни ҳаётга тадбиқ қилишға пухта тайёргарлик кўрдик, — дейди Қарақалпоғистон Республикаси Хўжалик суди Раиси О. Ж. Нуржонов. — Утган қисқа муддатда шартнома мажбуриятлари бажарилишини таъминла-масдан қатта миқдорда иқтисодий зарар етказган ҳамда хужжатларни сохталаш-тиргани учун мансабдор шахслар устидан иккита жиноий иш қўзғатилди. Бу иш-лар прокуратураға тақдим этилди. Бир мансабдор шахс маъмурий жавобгарлик-ка тортилиб, унга 5 минг сўм жарима со-линди ва ўз вақтида ўндириб олинди. Хўжалик суди томонидан иқтисодий қо-

Фармон ва ижро

МАСЪУЛИЯТ ВА

ТАЛАБЧАНЛИК ЗАРУР

нунбузарликлар учун 6 та тавсиянома тақдим қилинди. Бир раҳбар ўз вазифа-сидан бўшатилди, 5 нафар мансабдор шахсларға интизомий жазо чоралари кўрилди.

— Умуман фаолиятимизни юртбоши-мизниң шу йил 25 февраль куни бўлиб ўтган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузасидан келиб чиқадиган кўрсат-малар, вазифалар асосида олиб бора-ямиз, — деб суҳбатини давом эттирди Озод Жанабоевич. — Асосий эътибор иқтисо-дий ислохотларни чуқурлаштириб бориб, бозор муносабатлари шаклланиши, мулк шаклидан қатъий назар хўжалик субъ-ектлари ора, шунингдек хорижий инвес-торлар иштирокида ўзаро мулк ва маб-лағ алоқаларини кенгайтиришга қаратил-ди. Энг муҳими, иқтисодий соҳада, уни башқорув жараёнида ҳар хил мулк тур-ларига асосланган корхоналар, ташкилот-лар, муассасалар ҳамда ишбилармонлар орасида юзага келган даъволарни бизга берилган конституциявий ваколатлар доирасида ҳал этиб, одил судловни амал-га ошириямиз. Жумладан, ўтган йили 635 та хўжалик ишлари кўрилиб, суд ҳукми билан даъвогарлар фойдасига 660 миллион сўм миқдорида жарима ўн-диришга қарор қилинди. Қонун талаб-ларини бўзган мансабдор шахсларға 8 миллион сўм жарима солинди.

Қарақалпоғистонда ҳам банкротлик ишлари кўпаймоқта. Утган бир йил мобайнида 20 та банкротлик ишлари кўриб чиқилган бўлса, амалдаги йилда бундай ишлардан 14 таси кўрилиб, 11 ташкилот суд ҳукми билан банкрот деб эълон қилинди.

— Озод Жанабоевич, ўзаро даъволар, тортишувларини келиб чиқишига асосан нималар сабаб бўлмоқда?

— Республика хўжалик судида кўри-лаётган хўжалик ишларидаги барча даъ-вогарга, тортишувларга шартномада кўр-сатилган мажбуриятларни муддатида, белгиланган тартибда бажармаслик са-баб бўлмоқда. Баъзан икки қилувчи то-мон, аслида бажара олмайдиған мажбу-риятларни зиммасига олиб, иккинчи то-мон билан шартнома тузади. Ёки ўзаро шартнома тузувчилар томонлариниң ту-лов қобилиятини чуқур ўрганмасдан шартномани расмийлаштирадидилар. Бун-дай салбий ҳолатларни бартараф этиш учун Президентимизниң «Хўжалик юри-тувчи субъектлариниң иқтисодий ичорли-ги ва шартнома мажбуриятлариниң бажар-илиши учун мансабдор шахслариниң жавобгарлигини кучайтириш тўғрисида» ги Фармониға қатъий амал қилган ҳолда фаолиятимизда масъулиятни, талабчан-лиқни янада кучайтиришимиз лозим.

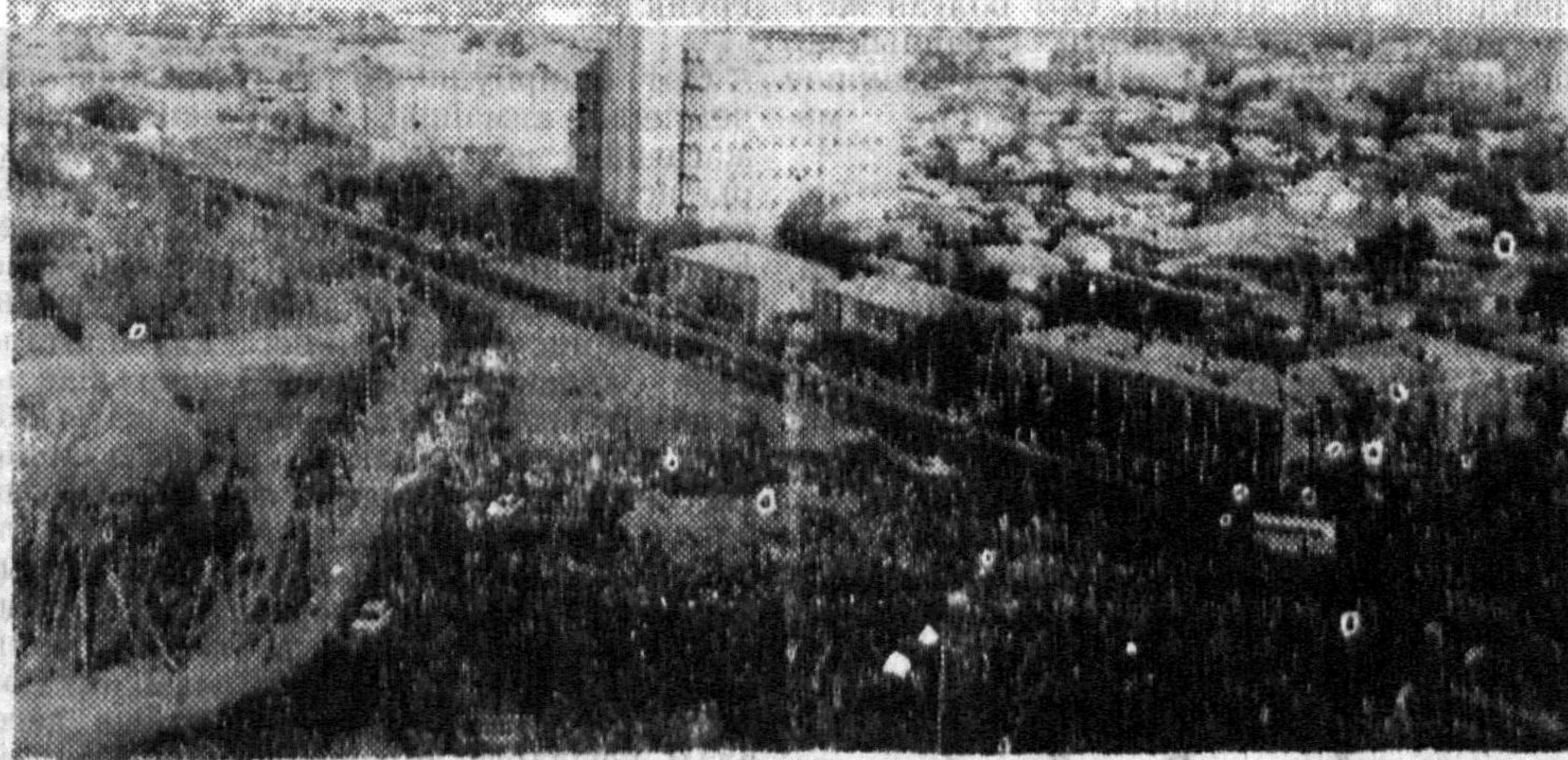
Суҳбатдош: А. ИСКАНДАРОВ.

Нөкисим—

1033ал

пайтахтым

Сүүретке түсирген: П. МАТЖАНОВ.

НОПОК ОТА, НОҚОБИЛ ЎҒИЛ

Ўғил фарзанд дунёга келганда, ота унинг келажакини ўйлаб еттита терак ниҳолни ерга қадар экан. Бу фарзандни-нинг ўзи каби камол топиб, уйли-жойли бўлишига ишора, бақувват теракдек илдиз отиб, яшашига умидворлик бўлар экан. Ўғил ўсиб улғайганда, ўз камолни унда кўриб, оллоҳға минг бор шукуро-налар айтиб яшаётган оталарни кўп кўр-ганмиз.

Минг афсуски, Шаббоз жамоа хўжа-лигиниң 17-бригадасида яшовчи Солий Матсапаев бу туйғулардан жуда ҳам йироқ экан. Акс ҳолда ўзи бошлаган жи-ноятга ўғли Умрбекни ҳам тортмаган

бўларди. Туман сув хўжалиги идорасида туппа-тузик ишлаб юрган Солий жон койтмай пул топишнинг йўлини кўп ўй-лади. Ахири топди; ўғрилиқ қилишга аҳд қилди.

Оқибатини ўйламай ота ўз ўғлини ва унинг дўсти Рашид Хайтбоевни ҳам жи-ноят қилишга кўндирди. Ўзаро тил би-риктирган бу гуруҳ киш кунлариниң би-рида кечкурун Беруний шаҳри, Спутник мавзесидаги Тадбиркор кўчасида яшов-чи Болдибек Манабековнинг ўйинга кулф-ни бузиб қиради. Уйда ҳеч ким йўқли-дан фойдаланиб, жами 24400 сўмлик нар-са ва 2500 сўм пулни ўғирлаб кетади-лар.

Ови бароридан келган ота-бола ўғриллар янада кўпроқ «ўлжани» мўлжаллаб. Са-лий Матсапаевнинг ўзи ишлайдиган идо-рага тун ярмидан оққанда кириб келади-лар. Бу ердан улар ичида 6000 сўм пул ташкилот муҳри ва чек дафтарчаси бўл-ган темир сейфни олиб чиқиб кетадилар.

Меҳнатсиз пул топиб, бойлик ортти-ришга ружу қўйган ота-ўғил ўғрилиқни ўзларига касб қиладилар. Қўшни брига-дада яшовчи Р.жапбой Юсуповнинг ўй-ни ўмариқни мўлжаллаб, режа тузади-лар. Ёз ойлариниң бирида тун ярмида улар ўз режаларини амалга оширишга киришадилар. Бу сафар уларнинг «ови» жуда салмоқли бўлди. Жами 29210 сўм-лик мол-мулк ва 452 минг сўм пулни олиб, жуфтаникни ростлайдилар.

Халқимизда «Кўза кунда эмас, кунда синади», деган гап бор. Бировларнинг мулкига кўз олайтириб, нопок йўлга юр-ган ота ва ўғил ҳамда уларнинг ҳамтово-

ғи одил суднинг қора курсисига ўтириш-га мажбур бўлдилар. Қисқа фурсат ичи-да жами 517 минг сўмлик мол-мулк ва пул ўғирлаган Солий Матсапаев 17 йил-га озодликдан маҳрум этилди, мол-мулк мусодара қилиниб, жазони қаттиқ тар-тибдаги колонияда ўтишга ҳукм қилин-ди. Ота «насихатини» олган ўғил Умр-бек Матсапоев ва унинг дўсти Рашид Хайтбоевлариниң ҳар бири 18 йил озод-ликдан маҳрум қилиниб, мол-мулкни му-содара этилди, жазони қаттиқ режимдаги колонияда ўташга ҳукм қилиндилар.

...Яна бир ота-ўғил — Худойберган Жабборов ва унинг ўғли Умар Жабборов одил суд олдида ўз қилмишлари учун жавоб бердилар.

1997 йил 6 сентябрь кўни кечкурун соат 20 лар чамаси Беруний шаҳар дех-қон бозорида қовун сотиб турган Қосимбой Бийсенбоев билан ота-ўғил жанжаллашиб қоладилар. Бир қовуниниң савдоси устида бошланган жанжал ур-йиқит, тўс-тўполонга айланади. Ўз жаҳ-лига эрк берган ота ва ўғил Қ. Бийсен-боевга тан-жарақати етказди. Уларнинг бу хатти-ҳаракатлари бўйича жиноий иш қўзғатилиб, судга оширилди. Суд одил ҳукм чиқариб тегишли жазони белгил-ди.

Шу ўринда фарзандларига тўғри йў-ли кўрсатиб, билим олишига, касб эгал-лашига, етук инсон сифатида камол то-пишига жон куйдираётган ота-оналар қаторида ўзи қилган жиноятга фарзанд-ларини ҳам бошловчи нопок кишиларнинг борлигидан афсусланасан.

С. ЖУМАНИЕЗОВ.

Беруний тумани прокурори, адлия маслаҳатчиси.

